

Asia: VN/18098/2025

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Ammatillinen järjestö tai edunvalvoja

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Sosiaalityöntekijöiden seura kannattaa ehdotusta osittain. Alla eritelty kohdat, joita ehdotamme tarkennettaviksi tai toisin muotoiltaviksi. Keskeisin riski lakiesityksessä on se, että jos sijaishuollon tarvetta ehkäisevää lastensuojelun suojelutyötä siirretään voimakkaasti sosiaalihuoltolaissa toteutettavaksi, menetetään lastensuojelulain piirissä toteutettavaan työhön sisältyvät mahdollisuudet intensiiviseen tahdosta riippumattomien toimenpiteiden arviointiin. Lastensuojelun avohuollossa sama työntekijä tai työryhmä voi toteuttaa sekä tukea että lapsen suojelutarpeen arviointia rinnakkain. Tämä mahdollistaa lapsen tilanteen kokonaisvaltaisen seurannan sekä oikea-aikaisen reagoinnin tilanteen mahdolliseen heikkenemiseen. Sosiaalityöntekijöiden seura pitää tärkeänä, että lainsäädäntöuudistus ei heikennä näitä lapsen oikeuksien ja suojelun toteutumisen kannalta keskeisiä rakenteita.

2. Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Ei

Perustelut tiiviisti

Ehdotetut muutokset edellyttävät laajasti taloudellisia panostuksia, jotta ennaltaehkäisevyyteen liittyvä tavoite voisi toteutua. Lakiesityksessä on kuitenkin sisällä säästötavoite, joten on epäselvää, miten tämä ristiriita tavoitteiden ja osoitettujen resurssien välillä voidaan ratkaista. Mikäli lähes 10 000 lasta siirtyy sosiaalihuoltolain mukaiseen asiakkuuteen, riskinä on että suojelua

tarvitsevien lasten avunsaanti viivästyy. Lakiesityksen mukaan avohuollon tukitoimiin sisältyvää päätösvaltaa laajennettaisiin muiden ammattilaisten kuin lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtäviksi. Tällainen muutos on perustavanlaatuinen ja merkittävä, ja tähän nähden muutosesityksen perustelut jäävät esityksessä niukoiksi.

3. Mikä seuraavista vaihtoehdoista olisi mielestänne tarkoituksenmukaisin tapa järjestää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta? Valitkaa yksi ja perustelkaa vastauksenne.

Rajatumpi uudistus (esim. pelkkä ilmoitus- ja arviointikäytäntöjen täsmentäminen)

Perustelut tiiviisti

-

4. Lausuntopalaute lukuun 1 (Yleiset säännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 1 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

-

5. Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla muutoksella olevan lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen ja päättymiseen?

Lakiesityksessä nostetaan kynnystä lastensuojelun asiakkuudelle. Lastensuojelun asiakkuudessa olevien lasten kanssa tulisi kuitenkin pystyä työskentelemään tavoitteellisesti ja pyrkiä ehkäisemään sijoituksia ja huostaanottoa. Jos raja asiakkuudelle on kovin korkea, ei muutostyö ole oikea-aikaista eikä realistista, ja lastensuojelun tehtäväksi jää lähinnä sijoitusprosessien valmistelu. Tämä ei ole lasten etu eikä lapsen oikeuksien kannalta toivottava suunta.

6. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää koskevan asiakasmitoituksen joustavoittamisesta mielestänne kannatettava?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Säästöpainneissa olevilla hyvinvointialueille on riskinä, että tästä tulee lakiehdotuksen tarkoituksesta huolimatta pysyvä käytäntö, jolla haetaan säästöjä.

7. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävistä kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Seura kannattaa ehdotettuja tehtäviä pykälässä 10 §. Emme pidä perusteltuna, että kohta 7 on muita lievempi verbin pyrkiä muodossa. Muotoilu voi heikentää perheen jälleenyhdistämiseen liittyvän työskentelyn velvoittavuutta käytännössä.

Prosessin johtaminen ja palvelujen hakeminen, kuten pykälässä on nyt muotoiltu, edellyttävät riittäviä toimintaedellytyksiä sille, että perheet saavat myös lastensuojelun ulkopuolisesta sote-järjestelmästä tarvitsemansa palvelut. Prosessin johtaminen ja palvelujen yhteensovittaminen eivät yksin riitä tilanteissa, joissa tarvittavia palveluja ei ole tosiasiallisesti saatavilla tai niitä ei voida

järjestää lapsen ja perheen yksilöllisiin tarpeisiin riittävän joustavasti. Sosiaalityön roolin ja merkityksen nostaminen on kannatettava ajatus, mutta se ei saa johtaa siihen että oikeus muihin palveluihin kapenee. Tavoite siitä, että lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän rinnalla voi työskennellä muita ammattiryhmiä esimerkiksi vanhempien työskentelyyn motivoimisen tukemiseksi on kannatettava, ja voi vapauttaa sosiaalityöntekijän työpanoksen kohdentumista riittävästi myös suoraan lapsen kanssa tehtävään työhön.

8. Lausuntopalaute luvusta 3 (Lastensuojelun järjestäminen ja kustannusvastuu): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 3 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta sekä vaikutuksista.

Lakiluonnoksen tavoitteet ovat osin kannatettavia, erityisesti pyrkimys:

- vahvistaa varhaista tukea,
- ehkäistä tarpeettomia sijoituksia,
- mahdollistaa kotiuttaminen silloin, kun se on lapsen edun mukaista.

Pidämme kuitenkin riskinä, että ehdotetut sääntelymuutokset käytännössä:

- nostavat lastensuojeluasiakkuuden kynnystä liian korkeaksi,
- siirtävät suojelun painopistettä liian myöhäiseen vaiheeseen,
- heikentävät mahdollisuuksia varhaiseen puuttumiseen,
- kaventavat lastensuojelun sisältöä vain sijaishuollosi.

Lastensuojelutilanteet ovat usein monimutkaisia ja edellyttävät pitkäjänteistä, moniammatillista sekä riittävän varhain toteutuvaa tukea.

Esityksessä lastensuojeluasiakkuuden kynnyksen näyttöä siirtyvän lähemmäs nykyisiä huostaanoton edellytyksiä. Tämä voi johtaa siihen, että lapset ja perheet saavat erityisen suojelun palveluja vasta tilanteessa, jossa ongelmat ovat jo vakavasti kärjistyneet.

Pidämme myönteisenä tavoitetta siitä, että lapsi palaa kotiin, jos sijaishuolto ei ole lapsen edun mukainen tai kun avohuollon keinot ovat riittäviä. Käytännössä jo nykyisin esiintyy tilanteita, joissa sijaishuollon arvioidaan olevan lapselle hyödyttömiä tai haitallisia.

Lakiluonnos jättää kuitenkin epäselväksi, millä tavoin lapsen suojelun tarve arvioidaan tilanteissa, joissa sijaishuolto ei toimi, mutta lapsen kasvuolosuhteet eivät myöskään mahdollista turvallista kotiinpaluuta.

Kun ehdotettu lapsiperhepalvelu toteutetaan lastensuojelulainsäädännön ulkopuolella sosiaalihuoltolain puitteissa, on riskinä, että kotiutuminen näissä tilanteissa näyttäytyy käytännössä "hanskojen tiskiin lyömisenä", kun lapsi tarvitsisi edelleen erityistä suojelua ja intensiivistä tukea.

Lakiluonnoksessa jää epäselväksi, vastaako uusi lapsiperhepalvelu niiden nuorten tarpeisiin, joilla esiintyy vakavaa oireilua, päihteiden käyttöä, rikollisuutta, mielenterveyden ongelmia tai väkivaltatilanteita.

Lastensuojelu-käsitteen vähittäinen poistuminen ilmoituksista, palvelurakenteista ja terminologiasta voi vaikuttaa siihen, miten yhteiskunnassa ymmärretään lastensuojelun perustehtävä. Riskinä on, että lastensuojelu alkaa näyttäytyä ensisijaisesti sijaishuoltona, vaikka merkittävä osa lastensuojelun suojelutehtävästä toteutuu jo ennen sijoituksia, mikä on myös ennaltaehkäisevyyden vahvistamisen tavoitteen mukaista.

Lakiluonnos herättää huolen siitä, pyritäänkö palvelujärjestelmän riittämättömyyttä ratkaisemaan nostamalla erityisen suojelun kynnystä sen sijaan, että vahvistettaisiin varhaisia, riittäviä ja oikea-aikaisia palveluja. Riskinä on, että lapset tulevat näkyviksi palvelujärjestelmälle vasta vakavan oireilun, kriisien tai sijoitustilanteiden kautta.

Kokonaisuutena arvioiden emme kannata ehdotettuja muutoksia esitetystä muodosta. Vaikka tavoitteet lasten kotiuttamisen mahdollistamisesta ja varhaisen tuen vahvistamisesta ovat kannatettavia, esitetyt keinot sisältävät merkittäviä riskejä lasten oikeuksien, suojelun toteutumisen ja käytännön lastensuojelutyön näkökulmasta.

9. Lausuntopalaute luvusta 4: Onko ehdotus, jonka mukaan lupa lapsen tutkimiseen annettaisiin jatkossa hyvinvointialueen viranhaltijan päätöksellä hallinto-oikeuden sijaan, mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Kyllä, koska tarve voi toisinaan olla kiireellinen, hallinto-oikeudet ovat ruuhkautuneita ja arviomme mukaan päätös on toteutettavissa riittävällä harkinnalla myös hyvinvointialueen sisällä.

10. Selkiyttävätkö luvun 4 ehdotukset lastensuojelun päätöksentekosääntelyä?

Ei

Perustelut tiiviisti

Lakiesityksen 25 §, jossa laajennetaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän päätösvaltaa muulle toimivaltaiselle hyvinvointialueen viranhaltijalle ei ole kannatettava, ja perusteet tälle muutokselle jäävät esityksessä epäselviksi. Esityksessä on ristiriitaista se, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on kokonaisvastuu ja virkavastuu kokonaistilanteesta, mutta päätöksiä voisi kuitenkin tehdä "muu toimivaltainen hyvinvointialueen viranhaltija". Esitys ei sisällä tarkennusta, mihin viranhaltijaan tällä viirataan. Virkavastuun jakaminen tällä tavalla on

oikeusturvan kannalta ongelmallista, eikä näin tule tehdä vedoten säästösyihin tai rekrytointivaikeuksiin.

11. Lausuntopalaute luvusta 5: Onko ehdotus edunvalvojan palkkioiden ja kulukorvausten rajaamisesta ja yhdenmukaistamisesta valtioneuvoston asetuksella mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia (etenkin taloudellisia) arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Ehdotusta lastensuojelun edunvalvojan palkkioiden ja kulukorvausten rajaamisesta ja yhdenmukaistamisesta valtioneuvoston asetuksella voidaan pitää kannatettavana erityisesti yhdenvertaisuuden, oikeudenmukaisuuden ja valtakunnallisesti yhtenäisten käytäntöjen näkökulmasta. Tällä hetkellä lastensuojelun edunvalvonnan käytännöt sekä palkkioiden määräytyminen vaihtelevat alueellisesti, mikä voi heijastua myös lasten tosiasialliseen mahdollisuuteen saada osaava lastensuojelun edunvalvoja.

On tärkeää, että sääntelyllä turvataan läpinäkyvät ja ennakoitavat palkkiokäytännöt. Tämä voi selkeyttää hyvinvointialueiden toimintaa, vähentää hallinnollista epäyhtenäisyyttä sekä vahvistaa edunvalvonnan asemaa osana lapsen oikeusturvaa. Samalla voidaan ehkäistä tilanteita, joissa palkkioiden epäselvyys tai alueellinen vaihtelu vaikeuttavat pätevien edunvalvojien saatavuutta.

Taloudellisten vaikutusten osalta sääntely voi lyhyellä aikavälillä lisätä kustannuksia niillä alueilla, joissa palkkiot ovat olleet matalia suhteessa työn vaativuuteen. Toisaalta valtakunnallisesti yhdenmukainen sääntely voi pitkällä aikavälillä tuoda ennakoitavuutta kustannusrakenteisiin ja vähentää hallinnollista kuormitusta. Lisäksi tulee huomioida, että riittävästi resursoitu ja laadukas edunvalvonta voi ehkäistä pidempikestoisia ja raskaampia prosesseja sekä vahvistaa lapsen oikeuksien toteutumista oikea-aikaisesti.

Eryistä huomiota tulisi kiinnittää siihen, ettei palkkioiden sääntely johda liian jäykkään tai alimitoitettuun korvaustasoon. Lastensuojelun edunvalvonta on usein vaativaa erityisasiantuntijuutta edellyttävää työtä, jossa lasten tilanteet voivat olla monimutkaisia ja pitkäkestoisia. Mikäli korvaustaso jää liian matalaksi suhteessa työn vaativuuteen, voi tällä olla kielteisiä vaikutuksia osaavien edunvalvojien saatavuuteen ja toiminnan laatuun.

Sääntelykokonaisuuden osalta olisi tärkeää varmistaa, että lastensuojelun edunvalvonta nähdään aidosti lapsen oikeuksien toteutumista turvaavana erityistehtävänä eikä pelkästään hallinnollisena menettelynä. Lainsäädännössä tulisi kiinnittää huomiota myös:

- edunvalvojien osaamis- ja kelpoisuusvaatimuksiin,
- valtakunnalliseen ohjaukseen ja koulutukseen,
- lasten yhdenvertaiseen asemaan saada edunvalvoja eri alueilla,

- sekä edunvalvonnan laadun seurantaan ja arviointiin.

Aiemmissa valtakunnallisissa selvityksissä on tunnistettu, että lapsen edunvalvonnan toteutuminen vaihtelee merkittävästi eri puolilla Suomea ja että rakenteellinen koordinaatio on ollut puutteellista. Näihin haasteisiin vastaaminen edellyttää palkkiosäätelyn lisäksi laajempaa valtakunnallista kehittämistä ja selkeitä rakenteita lapsen oikeuksien toteutumisen turvaamiseksi.

Muut mahdolliset huomiot lastensuojelun edunvalvontaa koskevasta sääntelykokonaisuudesta?

-

12. Muu lausuntopalaute luvusta 5 (Lapsen osallisuus): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 5 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Vaikka lakiluonnoksessa korostetaan lapsen oikeutta osallisuuteen, tiedonsaantiin ja kuulemiseen, nykytilan arviointi osoittaa, etteivät nämä oikeudet toteudu käytännössä yhdenvertaisesti. Erityisiä puutteita esiintyy nuorempien lasten mielipiteen selvittämisessä, lapsen tiedollisten oikeuksien toteutumisessa sekä siinä, miten lapsen näkemykset huomioidaan häntä koskevissa ratkaisuisa. Lasten ja nuorten kokemuksissa korostuvat sivuuttamisen, epätietoisuuden ja osattomuuden kokemukset sekä tunne siitä, että omia oikeuksia tulee osata itse vaatia. Tämä on huolestuttavaa, koska lastensuojelussa on kyse lähtökohtaisesti kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevista lapsista ja nuorista, joiden mahdollisuudet puolustaa omia oikeuksiaan, tuoda esiin näkemyksiään tai hakea apua voivat olla merkittävästi heikentyneet elämäntilanteen, traumataustan, ikätason, oireilun tai riippuvuussuhteiden vuoksi.

Lakiluonnoksessa esitetyt palvelurakenteen muutokset ja tukitoimien siirtäminen yhä enemmän sosiaalihuoltolain piiriin herättävät huolta siitä, miten lasten ja nuorten osallisuus toteutuu jatkossa käytännössä. Lastensuojelulainsäädäntö sisältää tällä hetkellä erityisen vahvoja ja yksityiskohtaisia lapsen osallisuutta turvaavia velvoitteita liittyen muun muassa kuulemiseen, henkilökohtaisiin tapaamisiin, tiedonsaantiin, puhevallan käyttöön ja edunvalvontaan. Riskinä on, että palveluiden painopisteen siirtyessä pois lastensuojelun erityisen suojelutehtävän piiristä myös lapsen oikeuksien toteutuminen muuttuu aiempaa epäyhtenäisemmäksi ja riippuvaisemmaksi paikallisista käytännöistä, sosiaalityöntekijäkohtaisista tulkinnoista sekä palvelujärjestelmän rakenteista. Sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa lapsi on vielä lastensuojelun asiakkuutta voimakkaammin riippuvainen siitä, miten hänen huoltajansa hänen puhevaltaansa käyttävät tai jättävät käyttämättä.

Erytistä huolta herättää myös se, että lastensuojelun avohuolto on jo nykyisin painottunut entistä vaativampiin ja kriisiytyneempiin tilanteisiin. Mikäli erityisen suojelun kynnys edelleen nousee ja palveluiden painopiste siirtyy yleisiin sosiaalihuollon palveluihin, vaarana on, että lasten mahdollisuudet pitkäjänteiseen, luottamukselliseen ja osallistavaan työskentelyyn heikkenevät. Tällöin lapsen osallisuus voi käytännössä toteutua vasta tilanteissa, joissa ongelmat ovat jo vakavasti kärjistyneet. Tämä olisi ristiriidassa lapsen oikeuksien yleissopimuksen sekä lastensuojelulain keskeisten periaatteiden kanssa, joiden mukaan lapsen oikeuden tulla kuulluksi ja osallistua omien asioidensa käsittelyyn tulee toteutua kaikissa palveluprosessin vaiheissa.

Pidämme tärkeänä, että mahdollisissa palvelurakenteen muutoksissa varmistetaan nimenomaisesti kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien lasten oikeusturva, tiedolliset oikeudet, mahdollisuus henkilökohtaiseen ja luottamukselliseen vuorovaikutukseen sosiaalityöntekijän kanssa sekä tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin ratkaisuihin. Lasten osallisuuden toteutuminen ei saa jäädä riippuvaiseksi palvelujärjestelmän rakenteellisista rajoista tai siitä, minkä lain perusteella palvelu järjestetään.

13. Lausuntopalaute luvusta 6 (Menettelysäännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 6 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

On tärkeää turvata lapsen oikeus tulla kuulluksi ja olla osallinen omien asioidensa käsittelyssä. Lapsen henkilökohtainen tapaaminen on luonnollisesti tärkeää. Mikäli jatkossa lastensuojelun sosiaalityön kynnyistä nostetaan, tarkoittaa se, että asiakkaiden tulevat olemaan nykyistä monimutkaisempia ja vaativampia, ja siihen nähden 30 asiakasta on liian paljon laadukkaan työn varmistamiseksi.

14. Lausuntopalaute luvusta 7 (Lastensuojelun avohuolto): Ovatko lastensuojelun avohuoltoa koskevat ehdotukset mielestänne kannatettavia?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Lakiluonnoksessa tunnistetaan lastensuojelun avohuollon aseman muuttuneen sosiaalihuoltolain uudistuksen jälkeen siten, että avohuolto on painottunut aiempaa vahvemmin vaativiin ja kriisiytyneisiin tilanteisiin. Nyt käsiteltävänä olevassa muutosesityksessä riskinä on, että erityisen suojelun piiriin pääsy edellyttää käytännössä entistä raskaampaa oireilua tai lähes huostaanoton tasoista tilannetta, vaikka lapsen suojelun tarve alkaa usein huomattavasti varhaisemmassa vaiheessa. Lapsen kehityksen näkökulmasta perheiden tilanteisiin on tärkeää puuttua aikaisin, sillä myös puuttuminen itsessään vaikuttaa kiintymyssuhteisiin. Pienten lasten oikeudet tukeen eivät saa edellyttää sen odottamista, että lapsi alkaa oireilla käytöksellään itse.

Lastensuojelun tehtävä ei rajaudu vain sijaishuollon tilanteisiin, vaan sen tulisi mahdollistaa riittävän varhainen, intensiivinen ja lapsen tilanteeseen kokonaisvaltaisesti vastaava tuki. Samanaikaisesti sosiaalihuoltolain ja lastensuojelun välinen rajanveto näyttäyty edelleen epäselvänä, mikä voi lisätä alueellisia eroja sekä siirtää vastuuta palveluihin pääsystä yksittäisten työntekijöiden tulkintojen ja organisatoristen rakenteiden varaan. Huolta herättää myös se, että lastensuojelun käsitteellinen häivyttäminen palvelurakenteissa ja terminologiassa voi kaventaa ymmärrystä lastensuojelun perustehtävästä erityisen suojelun palveluna. Erityisesti nuorten tilanteissa tarvitaan vahvaa, monialaista ja pitkäjänteistä tukea, eikä ole riittävästi arvioitu, vastaavatko ehdotetut palvelurakenteet niiden nuorten tarpeisiin, joilla esiintyy esimerkiksi vakavaa mielenterveys-, päihde- tai väkivaltakäyttäytymistä. Kokonaisuutena lakiluonnos herättää huolen siitä, pyritäänkö palvelujärjestelmän kuormitusta ratkaisemaan nostamalla erityisen suojelun kynnyistä sen sijaan, että vahvistettaisiin oikea-aikaisia ja riittäviä palveluja lasten ja perheiden tueksi nykyistä varhaisemmassa vaiheessa.

15. Lausuntopalaute luvusta 8 (Lapsen kiireellinen sijoitus): Onko kiireellisen sijoituksen jatkoa koskeva ehdotus (keston lyhentäminen 30 vuorokaudesta 14 vuorokauteen) mielestänne kannatettava?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Kiireellisen sijoituksen jatkamisen määräajan lyhentäminen 14 vuorokauteen vahvistaisi käytännössä juridis-hallinnollista työskentelyä tilanteessa, jossa lapsen tilanteen kokonaisvaltainen arviointi edellyttäisi intensiivistä sosiaalityötä. 30+14 vuorokaudessa tulisi käytännössä:

- selvittää lapsen mielipide,
- arvioida huoltajien tilanne,
- kartoittaa tukitoimet,
- tehdä moniammatillista yhteistyötä,
- arvioida sijaishuoltopaikan soveltuvuus,
- valmistella mahdollinen huostaanotto.

Aiemmin kiireellinen sijoitus ja sen jatkopäätöksen aika on voinut toimia intensiivisen arvioinnin vaiheena, jossa on ollut mahdollista selvittää vaihtoehtoja huostaanotolle. Ehdotettu määräaika kaventaisi tätä mahdollisuutta merkittävästi, kun jo nykyinen 30+30 vuorokautta on ollut hyvin lyhyt aika näille vaativille, ja myös perheen omaa prosessointiaikaa vaativille tehtäville. Kun lastensuojelussa pyritään pysyvyyden lisäämiseen ja vähentämään lasten edestakaisia muuttoja vanhempien ja eri sijaishuoltopaikkojen välillä, tämän vaiheen lyhentäminen ei ole tue tavoitetta. Jos arviointia ei ole mahdollista tehdä kiireellisen sijoituksen yhteydessä riittävän perusteellisesti, lapsia saatetaan joutua kotiuttamaan tai huostaanottoa jatkamaan tilanteissa, joissa perusteellisempi arviointi ja vaihtoehtojen selvittäminen kerralla olisi mahdollistanut pysyvemmän ja lapsen edun mukaisemman ratkaisun.

16. Lausuntopalaute luvusta 9 (Huostaanotto): Onko huostaanottoa koskeva ehdotus (50 §) mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Läheisverkostokartoituksen vahvistaminen laissa on kannatettava. Tällä hetkellä etenkin nuorten kohdalla ja suhteessa muihin läheisiin kuin vanhempiin ja isovanhempiin esiintyy toisinaan puutteita kartoituksissa. On hyvä, että muotoilu painottaa sekä sijoituksen mahdollista ehkäisemistä läheisverkostokartoituksen myötä että läheisten tuen merkitystä sijoituksen aikana. Sitä tulee arvioida tarkasti, että ydinperheissä elävät ja eronneiden vanhempien lapset pysyvät tasa-arvoisina suhteessa oikeuteen tulla tarvittaessa sijoitetuksi silloin, kun vaarantavat omalla toiminnallaan terveyttään ja kehitystään. Sen selvittäminen, ratkaiseeko toisen vanhemman luokse muuttaminen tilannetta ei saa muodostua esteeksi puuttua tilanteeseen tarvittaessa kiireellisen sijoituksen keinoin. Samoin on arvioitava sen merkitystä lasten ja perheiden kannalta, jos samanlaisessa akuutissa tilanteessa lapsi sijoitetaan kiireellisesti ja perheen jälleenyhdistämisen tavoittelu alkaa välittömästi, mutta läheisverkostokartoituksen myötä toisen vanhemman tai muun läheisen luokse

muuttanut lapsi siirtyekin vastaavassa tilanteessa pysyvämmin ja vähemmällä lastensuojelun seurannalla ja valvonnalla toiseen perheeseen.

Riskinä on, että lapsen siirtyessä läheisverkostoon tilanteessa, jossa varsinaista sijaishuoltoa ei toteuteta, myös lapsen tilanteen systemaattinen arviointi, viranomaisseuranta ja tuen jatkuvuus vähenevät. Tämä voi johtaa siihen, että lapsen kuormittava tai turvaton tilanne jää aiempaa näkymättömämmäksi palvelujärjestelmässä.

Myös läheisverkostosijoituksissa perheen jälleenyhdistämistä tulisi aktiivisesti tavoitella. On myös huomioitava, että on paljon tilanteita, joissa lapsen muutto läheisverkostoon sijaishuollon välttämiseksi ei ole toimiva ratkaisu. Läheissijaisvanhemmuus on erityisen vaativa sijaisvanhemmuuden muoto mm. kaksoisroolin vuoksi. Läheissijaisperheiden valmentaminen tulee resursoida ja toteuttaa nykyistä paremmin ja läheissijoituksen erityisyyden huomioiden, sillä moni ei tosiasiaa tiedä, miten vaativaan tehtävään on ryhtymässä. Jos läheissijoitukset johtavat vaikeisiin sijaishuoltopaikan muutoksiin, sekä taloudellinen että henkinen hinta voi olla mittava. Läheisverkostosijoitukset vaarantavat toisinaan myös lapsen oikeuden sijaisperheeseen tosiasialliseen kiinnittymiseen ja toisaalta yhteydenpidon biologisiin vanhempiin, jos läheisten keskinäiset välit ovat vaikeat.

Läheisverkostokartoituksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota myös lapsen omaan kokemukseen turvallisuudesta, läheissuhteista ja muutoksen vaikutuksista. Pelkkä biologinen tai juridinen läheissuhde ei yksin tarkoita, että ratkaisu olisi lapsen näkökulmasta turvallinen tai toimiva. Erityisesti nuorten kohdalla on tärkeää arvioida myös lapsen omaa kiinnittymistä läheiseen, arjen toimivuutta sekä mahdollisia aiempia ristiriita- tai kuormitustekijöitä suhteessa läheisverkostoon.

On huomioitava, että huostaanottotilanteissa on kyse usein kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevista lapsista ja nuorista, joiden tilanteisiin voi liittyä vakavaa oireilua, väkivaltaa, päihteidenkäyttöä, traumataustaa tai ristiriitaisia perhesuhteita. Näissä tilanteissa läheisverkostoratkaisujen toimivuutta tulee arvioida aina huolellisesti, eikä sijoitusta pidä välttää lapsen suojelun kustannuksella.

Läheisverkostoratkaisujen vahvistaminen voi parhaimmillaan tukea lapsen pysyviä ihmissuhteita ja jatkuvuutta, mutta niiden käyttö ei saa johtaa tilanteisiin, joissa lapsen suojelun tarve, oikeusturva tai riittävä viranomaisseuranta heikkenevät. Hyvinvointialueiden taloudellisesti kuormittuneessa tilanteessa on lisäksi tärkeää varmistaa, etteivät läheisverkostosijoituksiin päädytä ensisijaisesti kustannusnäkökulmista lapsen yksilöllisen edun arvioinnin sijaan.

17. Lausuntopalaute luvusta 10 (Kodin ulkopuolinen sijoitus): Onko kodin ulkopuolisten sijoitusten ja sijoituspaikkojen valvontaa koskevien säännösten täsmentäminen ja vastuunjaon selkeyttäminen ehdotetulla tavalla mielestänne kannatettavaa?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Sosiaalityöntekijöiden seura kannattaa ehdotusta siitä, että kiireellisen sijoituksen lainkohdasta poistetaan viittaus huostaanottopykälään. On tarkoituksenmukaista, että kiireellinen sijoitus on keino lapsen akuutille turvaamiselle, ja sen yhteydessä tilanteen pysäyttämiseksi ja ratkaisuvaihtoehtojen arvioimiselle. Kiireellisen sijoituksen tarkoituksena tulee olla lapsen akuutin turvallisuuden varmistamisen lisäksi mahdollisuus tilanteen kokonaisvaltaiseen arviointiin, lapsen tilanteen rauhoittamiseen sekä vaihtoehtojen ratkaisujen selvittämiseen yhteistyössä lapsen, perheen ja läheisverkoston kanssa.

Säätelyn täsmentäminen ja vastuunjaon selkeyttäminen ovat lähtökohtaisesti kannatettavia, mutta niiden vaikuttavuus riippuu merkittävästi siitä, onko hyvinvointialueilla tosiasialliset resurssit toteuttaa riittävää valvontaa, lapsen henkilökohtaisia tapaamisia sekä sijoituspaikkojen systemaattista seuranta.

18. Lausuntopalaute luvusta 11 (Laitoshoido): Onko ehdotus lastensuojelulaitoksen asuinyksikön henkilöstömitoituksen täsmentämisestä ja osittaisesta joustavoittamisesta (ml. lapsikohtainen vähimmäismitoitus 1 työntekijä/lapsi sekä mahdollisuus suhteuttaa mitoitusta sijoitettujen lasten lukumäärään) mielestänne kannatettava?

-

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla säätelyllä olevan?

-

19. Onko ehdotus turvahenkilöä koskevaksi säätelyksi, jossa turvahenkilön tehtävät ja toimivaltuudet erotetaan selvästi hoito- ja kasvatustehtävistä, mielestänne toimiva?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla säätelyllä olevan?

On hyvä, että sellaisissa tietyissä erityistason yksiköissä, joissa nykyään joudutaan jatkuvasti kutsumaan vartija paikalle yksittäisissä tilanteissa, käytäntöjä voidaan sujuvoittaa. Säätelyn muutoksessa on kuitenkin riski, että turvahenkilöitä lisätään laitoksissa varmuuden vuoksi. Ilmiö heijastaa laajempaa yhteiskunnan turvallisuuskäsityksen muutosta. Poliisin tai vartijoiden lisääminen ei tuo aikuisillekaan tosiasiaa lisää turvallisuuden tunnetta. On vaara, että turvahenkilösäätelyllä ratkaistaan pikemmin oiretta kuin juurisyytä. Tutkimuskirjallisuuden mukaan hyvinvointia ja kokemusta turvallisuudesta vahvistavat kuuluvuus, kompetenssi ja autonomia, ja turvahenkilösäätelyllä pikemmin heikennetään kuin vahvistetaan näitä. Vaikka turvahenkilöitä ei lasketa laitoksen henkilökunnan mitoitukseen, on todennäköistä, että jatkossa heidän määränsä huomioidaan tosiasiaa arvioitaessa tarvetta tarvittaessa nostaa henkilöstömitoitusta.

On huomioitava, että erityistason yksiköissä on usein sijoitettuna kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia lapsia ja nuoria, joiden taustalla voi olla vakavia traumakokemuksia, väkivaltaa, turvattomia kiintymyssuhteita tai aikaisempia kielteisiä kokemuksia viranomaisista ja kontrollista. Näissä tilanteissa turvallisuuden kokemuksen rakentuminen perustuu ensisijaisesti luottamuksellisiin ja pysyviin ihmissuhteisiin eikä kontrollin lisäämiseen. Lisäksi on arvioitava, miten turvahenkilöiden käytön lisääntyminen vaikuttaa lasten ja henkilökunnan väliseen vuorovaikutukseen sekä

kasvatuksellisen ja hoidollisen työn ensisijaisuuteen. On olemassa riski, että haastaviin tilanteisiin vastataan entistä enemmän turvallisuus- ja järjestysnäkökulmasta hoidollisen ja suhdeperustaisen työskentelyn sijaan.

20. Lausuntopalaute luvusta 12 (Lapsen erityistä suojelua turvaavat rajoitukset sijaishuollon aikana): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 12 säännöksistä 90 § (yhteydenpidon rajoittaminen) ja 93 § (henkilöntarkastus) ja niiden käytännön toimivuudesta ja vaikutuksista.

Sijoitetulla lapsella on oltava oikeus sosiaalisiin suhteisiin. Toisinaan nämä ihmissuhteet voivat olla vahingollisia lapselle, mutta lapsen oikeuksien näkökulmasta esityksen ehdotus on toteutettavaksi liian laaja, ja sitä olisi täsmennettävä.

21. Lausuntopalaute luvusta 13 (Jälkihuolto): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 13 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Myös nykyisellään tilanteissa, joissa alaikäinen lapsi kotiutuu sijaishuollosta, on epäselvyyksiä sen suhteen, kuuluuko lapsi jälkihuollon vain avohuollon asikkuuteen, sekä siinä, voivatko nämä toteutua samanaikaisesti. Esitys ei tuo selvyyttä näihin tilanteisiin, eikä tunnista juurikaan nuorempien sijaishuollosta kotiutuneiden lasten tarpeita.

22. Lausuntopalaute luvusta 17 (Voimaantulo): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita voimaantumista koskevista säännöksistä ja niiden vaikutuksista.

Mikäli näin mittavia siirtoja sosiaalihoitolain mukaisiin asiakkuuksiin aiotaan toteuttaa, on tähän varattava riittävä siirtymäaika.

23. Lausuntopalaute ehdotuksesta koskien lisärahoitusta tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUV) turvaamiseksi yksityisissä koulukodeissa ja Valtion koulukodeissa: Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita TUV-koulutuksen rahoitusta koskevasta säännöksestä ja sen vaikutuksista.

-

24. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen taloudellisista vaikutuksista?

-

25. Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte ehdotuksen 38 §:n 3 momentilla mahdollisesti olevan?

-

26. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen muista vaikutuksista?

-

27. Vapaamuotoiset huomiot

-

Niemi Veera
Sosiaalityöntekijöiden seura ry